

Корпоративні об'єднання юридичних бібліотек у сучасному науковому просторі

Стаття присвячена висвітленню участі юридичних бібліотек у інтеграційних бібліотечних процесах в національних та міжнародному інформаційному просторі. Розглядаються об'єднання юридичних бібліотек, що є учасниками галузевих інформаційних обмінів та локальної правової комунікації. Обґрунтовано перспективність кооперації юридичних бібліотек для спільного придбання та використання електронних ресурсів

Ключові слова: юридична бібліотека, об'єднання юридичних бібліотек, правова комунікація, правова інформація

Corporate associations law libraries in modern scientific space

The article is devoted to participation of law libraries in the integration processes in national and international information space. Much attention is given to the associations of law libraries that are members of information exchange and local legal communication. It is analyzed the prospects of cooperation of law libraries for joint acquisition and use of electronic resources

Keywords: law library, associations of law libraries, legal communication, legal information

Сьогодні роль бібліотечних установ набуває істотного значення з огляду на їх традиційно значний вплив у справі масового інформування населення, їх демократизм та відкритість та існування серйозної організаційної структури та матеріальної бази. Окрім цього, важливими конкурентними перевагами бібліотек є системність, фундаментальність та науковість, що визначає авторитетність бібліотечних установ, які гарантують користувачу якість свого інформаційного продукту. Таким чином, бібліотека сьогодні виступає елементом глобального інформаційного простору як інформаційний посередник між інформацією та споживачем.

За рахунок трансформацій інформаційних запитів суспільства сьогодні активно розвиваються сучасні соціальні інститути нового типу – юридичні бібліотеки, що поєднують традиційні функції бібліотеки з функціями галузевих інформаційних центрів. Структурні, функціональні, організаційні особливості бібліотек, що містять в своїй назві вказівку на юридичний профіль, різняться, але спільною рисою для них є бібліотечна діяльність у сфері правового інформування. Однією з найпотужніших бібліотек, що має на меті, зокрема, і правове інформування, є Бібліотека Конгресу – національна бібліотека США, у складі якої ще в 1832 р. було створено Юридичну бібліотеку. Цікавим є досвід запровадження в бібліотеці Конгресу керівництва з пошуку відповідних документів і навігації питання сучасної законодавчої історії «ТОМАС» (thomas.loc.gov), названої на честь Томаса Джефферсона – веб-вузла Бібліотеки Конгресу, який містить інформацію законодавчого характеру (тексти законів, резолюцій, інформацію стосовно діяльності Конгресу, записи слухань тощо). Функціонують також юридичні бібліотеки чи «бібліотеки законодавства» на рівні штатів. Досить поширеною формою для США є юридичні бібліотеки університетів – такі науково-інформаційні центри функціонують в багатьох правових школах престижних вищих навчальних закладів. Це, наприклад, юридичні бібліотеки Гарварду, Берклі, університету Індіани, Каліфорнії,

Теннессі, Мічигану, Юридична бібліотека Гудсана Дюкського університету та інші.

Прикладом участі бібліотек у політико-правовому інформуванні можна вважати й організацію інституційних бібліотек ЄCEUROLIB – спеціалізованих бібліотек, створених для обслуговування органів об'єднаної Європи.

В Україні в галузі правового інформування працюють Національна юридична бібліотека (НЮБ) Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Національна парламентська бібліотека України, бібліотека Національного університету «Юридична академія ім. Ярослава Мудрого», Наукова бібліотека Національного університету «Одеська юридична академія» Правові центри в бібліотеках (переважно при ОУНБ) та ін.

В функціонуванні сучасних бібліотек ідея підвищення ефективності системи науково-інформаційного забезпечення вчених, фахівців та інших категорій користувачів за рахунок переваг інтеграції інформаційних служб і бібліотек не тільки глибоко усвідомлена, але вже реалізована в багатьох країнах світу. Безперечними лідерами за кількістю (понад 60 %) різних асоціацій та бібліотечно-інформаційних мереж, обсягами електронних ресурсів, а також різноманітності послуг, що надаються, є США та країни Європи. Юридичні бібліотеки тут не просто активні в контексті інтеграційних тенденцій, а і належать до лідерів: так, Американська асоціація юридичних бібліотек (American Association of Law Libraries – AALL, (www.aallnet.org)) є однією із найстаріших (перша у світі, Американська бібліотечна асоціація утворена 1876 р.). Американська асоціація юридичних бібліотек була утворена 1906 р. з метою заохочення й підвищення цінності юридичних бібліотек для правничого і публічного сектора, сприяння розвитку професіоналізму працівників бібліотек, забезпечення лідерства в галузі правової інформації. Сьогодні ця структура охоплює більше п'яти тисяч учасників, серед яких бібліотекарі – фахівці в сфері правового інформування та фахівці суміжних спеціальностей, які представляють широке коло організацій: юридичних фірм, юридичних шкіл,

корпоративних юридичних відділів, судів і місцевих, державних та урядових установ.

Важливим аспектом правового інформування є надання відкритого доступу до інформації правового змісту. Тут варто наголосити на можливості використання пошукових систем та відкритого доступу до правової інформації, які надають бібліотечні та інші наукові установи багатьох країн світу. Такі послуги надають L'ADIJ – французька Асоціація інформаційного та юридичного розвитку (l'Association pour le Developpement de l'Informatique Juridique), NCSC – бібліотека національного центру судів США (The Library of The USA National Center for State Courts), ISDC – Швейцарський інститут порівняльного права (Swiss Institute of Comparative Law, UKCLE – Британський центр юридичної освіти (UK Centre for Legal Education), WorldLII – міжнародний інститут правової інформації (World Legal Information Institute), BAII – британський та ірландський інститути правової інформації, що забезпечують доступ до великої колекції британських та ірландських правових матеріалів (British and Irish Legal Information Institute) та інші.

Подібні структури функціонують в Бельгії, Австралії, Ізраїлі та багатьох інших країнах, зокрема OSALL/OSAR – Південно-африканська організація працівників правових бібліотек (Organisation of South African Law Libraries – Organisasie van Suid-Afrikaanse Regsbiblioteke), SLLG – Група працівників правових бібліотек Шотландії (Scottish Law Librarians Group).

Отже, в міжнародному інформаційному полі юридичні бібліотеки є активними учасниками галузевого інформаційного обміну та локальної правової комунікації. За ініціативою AALL 1959 у м. Нью-Йорку (США) представниками юридичних бібліотек та юристами різних країн була створена Міжнародна асоціація юридичних бібліотек (International Association of Law Libraries IALL), метою якої є забезпечення міжнародного співробітництва в галузі юридичної бібліотечної справи; сприяння проведенню наукових досліджень з правових проблем, організації міжнародних наукових контактів між працівниками юридичних бібліотек та правознавцями з різних країн;

підготовка бібліографічних проектів на міжнаціональній основі тощо. Членами асоціації є правники, науковці, навчальні юридичні інституції, видавці та ін. з майже 50 країн. Міжнародна асоціація юридичних бібліотек асоційований член Міжнародної асоціації юридичних наук та Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій. Основною формою діяльності є щорічні конференції, Асоціація видає журнал «International Journal of Legal Information» («Міжнародний журнал правової інформації») тричі на рік.

Під впливом таких зовнішніх факторів, як інформаційний вибух, скорочення асигнувань на діяльність бібліотек, впровадження нових інформаційних технологій, розвиток конкуренції, з'явилися нові форми організаційних структур управління, зокрема, інтеграція на базі укладених контрактів; віртуальні об'єднання ресурсів (інформаційних, фінансових, інтелектуальних, матеріальних) на базі новітніх комунікаційних систем в тимчасові організаційні структури з метою прийняття узгоджених рішень технологічного характеру. Йдеться про організацію взаємне використання різних бібліотечно-бібліографічних (інформаційних) ресурсів членів на основі кооперації та поділу праці з метою оптимізації технологічних процесів і функцій, а також надання послуг віддаленим користувачам.

Сьогодні можна говорити про те, що бібліотеки, з метою забезпечення науковців передплаченими рецензованими актуальними науковими журналами, мають два шляхи: по-перше, кооперація для закупки і формування спільних баз даних, по-друге – зосередження зусиль на концентрації публікацій у вільному доступі. Активізація діяльності у обох напрямках значним чином пов'язана із активним поширенням електронних ресурсів, зокрема електронних журналів. Кооперація бібліотек для спільного придбання та використання електронних ресурсів дозволяє зменшити витрати, оскільки консорціуми – добровільні неприбуткові об'єднання бібліотек для спільного створення, використання, збереження та розповсюдження електронних інформаційних ресурсів, мають можливість поповнення фондів за оптимальною ціною та ліцензійними угодами, а також оптимізувати питання хостингу та архівування. Не менш

важливою є роль, що її відіграють консорціуми у створенні єдиного інформаційного простору для групи бібліотек, ефективного впровадження нових технологій та пропозицій нових послуг для користувачів.

З'явившись в 60-х роках минулого століття, передусім у США та Західній Європі, консорціуми були покликані забезпечити спільне використання інтегрованих бібліотечних систем, кооперативний розвиток колекцій, придбання та використання електронних ресурсів (електронних журналів, баз даних тощо) та підвищення кваліфікації персоналу. Особливого розповсюдження консорціуми набули з кінця 1980-х років з огляду на впровадження новітніх інформаційних технологій і необхідність кооперації в цілому, мінімізації зусиль кожної окремо взятої бібліотеки.

Більшість корпоративних проектів розвиваються у напрямі корпоративної каталогізації. Корпоративним бібліотечним об'єднанням притаманна поетапність розвитку, ініціативність, постійне вдосконалення роботи в процесі взаємодії, пошук нових методів та форм взаємодії.

Отже, бібліотеки, видавці, інформаційні посередники все частіше об'єднуються в консорціуми задля спільного вирішення питань, пов'язаних зі створенням, використанням, збереженням та розповсюдженням електронних ресурсів, зокрема електронних журналів. Створення бібліотечних консорціумів дозволяє вирішити завдання забезпечення якості послуг бібліотекарів завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій; модернізації бібліотечної роботи завдяки прийняттю інноваційних рішень з організаційних та технологічних питань; надання ефективного доступу до інформаційних ресурсів інших бібліотек. Кооперативні засади дозволять заощадити фінансові ресурси, зекономити час на науково-технічну обробку документів, уникнути дублювання, покращити оперативність та якість обслуговування користувачів тощо. У світі існують також не лише територіальні, а й галузеві об'єднання – як консорціум юридичних бібліотек Сполучених Штатів, Канади, Великобританії та Австралії New England Law Library Consortium (NELLCO, www.nellco.or), заснований у 1983 році. Консорціум орієнтований на забезпечення доступу до

глобальної правової інформації, бібліотеки співпрацюють для оптимізації ресурсів, розділу ризиків і вигод, пов'язаних із впровадженням інноваційних ідей, та підтримки місії своїх установ.

Середньоамериканський консорціум юридичних бібліотек (The Mid-America Law Library Consortium (MALLCO)) є консорціумом 26 юридичних академічних бібліотек з тринадцяти центральноамериканських штатів. Своєю місією MALLCO проголошує сприяння спільним зусиллям юридичних університетських бібліотек у просуванні наукових досліджень і освітніх можливостей всіх членів, інститутів, яким вони служать, і всього правового співтовариства; сприяння співпраці, професійному розвитку, взаємовигідному спільному використанню ресурсів, впровадженню інноваційних технологій.

У 2011 р. у консорціум об'єдналися юридичні бібліотеки штату Огайо з метою спільного придбання або отримання доступу до правових досліджень та довідкових матеріалів, наявних в будь-якому середовищі, створення спільного каталогу існуючих ресурсів, що належать бібліотекам штату і сприяти обміну цими ресурсами. Завданням консорціуму також є вироблення керівних принципів для консолідації та забезпечення доступу до правових ресурсів, забезпечення консультативної допомоги бібліотекам штату.

Отже, світова практика свідчить, що кооперація дозволяє істотно збільшити спектр доступної інформації з одночасним зниженням власних витрат кожного учасника об'єднання або угоди. Така організація діяльності бібліотечних установ виправдана у вітчизняних умовах, коли вони – особливо це стосується бібліотек наукових установ та вищих навчальних закладів України – не завжди мають необхідний потенціал для створення корпоративних об'єднань: автоматизовані робочі місця, наявність комп'ютерної та копіювальної техніки, доступу до Інтернет, високий рівень кадрового забезпечення. В умовах об'єднання наявні технічні ресурси і кадровий потенціал можуть використовуватися більш ефективно. Це сприятиме покращанню якості надання послуг користувачам з метою якнайповнішого задоволення інформаційних потреб; формуванню єдиного науково-

інформаційного простору України; використанню бібліотек як інструментів національної політики в галузі освіти та інформації.

Отже, роль спеціалізованих об'єднань як організуючої інформаційної структури представляється у виконанні посередницьких функцій між учасниками професійної комунікації, забезпеченні спеціальних потреб користувачів. Інформаційним та методичним забезпеченням зазначених потреб займається низка професійних об'єднань бібліотек.

Пестрецова Ольга Олександрівна
Національна юридична бібліотека
Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
Молодший науковий співробітник
Аналітично-прогностичного відділу
+38093-990-57-07
Pestretsovich@mail.ru